

אברהם סוצקבר (סוצקעווער) אל יורשי הלא-נולד אחד-עשר שירים מאוחרים

מיידיש: בני מר

אחד-עשר השירים המופיעים כאן הם מבחר קטן מתוך שפע השירים שכתב אברהם סוצקבר (1913-2010), גדול שירת יידיש ומגדולי המשוררים היהודים במאה העשרים, באחרית ימיו. קודם לכן אפשר לעקוב בעזרת שירתו אחר המאורעות של המאה העשרים היהודית: הנרודים, השואה, המעבר לישראל. אבל דווקא ב"שירי היומן", שנכתבו בין 1974 ל-1985, בעיקר בעירו תל אביב, נובטים השירים מתוך מחשבה, הרהור או זיכרון, ונושאים אופי מופשט יותר ועל פי רוב ביוגרפי פחות. בשיריו האחרונים, משנות התשעים, חוזר הזמן הממשי והמתכלה לשירתו. שירים אלה הופיעו בעיקר בכתב העת שערך, "די גאָלדענע קייט" ("שלשלת הזהב"), וקצתם כונסו לימים בקובצי שירה.

ששת השירים הראשונים במבחר זה לקוחים מ"שירי היומן", שלושת הבאים — מן הספר "יורש הגשם", ואילו שלושת האחרונים ראו אור בגיליונות 139 ו-141 של "די גאָלדענע קייט" (שני השירים האחרונים במבחר זה לקוחים מהמחזור "מה עוד נשאר מלבד החיים?"). שירים מאוחרים נוספים מאת אברהם סוצקבר ראו אור בגיליון 8 של "הו!" בתרגומו של דן מירון. שלוש שיחות של המשורר עם ידירו הצייר מארק שגאל ראו אור בתרגום בני מר בגיליון 1 של כתב העת.

*

מֵעֵץ עוֹשִׁים נֵיר. אָנִי דּוֹקֵא
הוֹפֵךְ נֵיר לְעֵץ, לְעֵץ חַיִּים,
וּמִשְׁתַּרֵּשׁ בּוֹ עַד אֲשֶׁר נִבְקַע
בּוֹ שִׁיר הַצְּפוּרִים וְנִשְׁמָעִים
צְלִילִים פּוֹרְחִים בְּרוּכִים. כִּי בְדָמִי

שְׁנוֹי הַשְּׁנוּיִים לְמִקּוֹרָם,
 לְשׁוֹב אֶל פְּרוּטוֹפְלִזְמַת-חִלּוּמִי.
 אֲשִׁיב פָּנַי מִרְגֵב עֶפְרָם,
 מֵאֲבֹן-חֶן אַחֲזִיר צוֹרֵף לְחַיִּית;
 סוּדוֹת שֶׁנִּדְדוּ מִן הַמְּלִים
 אֲאִיר גַּם אִם שָׁקְעוּ בְּתֵהוּם דְּמַעוֹת.
 אֲטַבֵּל בְּשִׁמְשׁ עַד שְׁאֲעֵלִים
 קְדָרוֹת מְשֻׁנוּיִים, וְהַמְשׁוֹרֵר,
 יוֹרְשִׁי, יוֹכֵל לְמַצֵּא אוֹתִי
 וּלְעוֹרֵר
 חַיּוֹף אַחֲרַי מוֹתִי.

1976

*

וְאִבּוֹא אֶל עִירִי, עִיר-אֲמִי, אֶל יְמֵי הַקְּרוֹת,
 אֲעֵלָה עִם עֲצָמִי, כְּמוֹ עֲכָשׁוֹ, בְּרִגְעֵי מַחְשָׁבָה,
 בְּשִׁלְגִים הַשְּׁחֹרִים, וְאֲגִיעַ אֶל בֵּית הַקְּבֵרוֹת,
 לְקַמְטִים הַנוֹכְעִים בִּיאֲנוּכָה שְׁלִי הַטּוֹבָה!¹
 וְאֲקַרָּא בְּלַחֲשֵׁהָ, הִיא תִשְׁמַע בְּלַחֲשֵׁהָ בְּנֹדָאִי,
 כְּשֶׁאֲמַר לָהּ תוֹדָה שֶׁהֲצִלָּתְ דְּמַעוֹתֵי מִבְּעֵרָה.
 כִּי הָעֵץ שֶׁנִּטְטַעְתִּי עַל שִׁמְךָ הוּא צְנוּעַ מְדִי.
 וְתוֹדָה שֶׁהֲצִלָּתְ יְלָדִים וּנְכָדִים מִכָּל רֶעַ.
 אֲזוּ גִלְגַּל הַזְּמַנִּים יִסְתַּוְּכֵב לְאַחֲזוֹר, יִשְׁתַּתַּף
 בְּסִיוֹט, יִסּוּכֵב לּוֹלְאָה וַיִּנְעֵץ צִפְרָנְיוֹ.
 אֶת חַיִּי שׁוֹב תִּצְלִי, תִּסְתִּירֵי אוֹתִי בְּמִרְתֵּף.
 וְאַחֲזוֹר וְאֵהִיָּה בְּרוּחִי עוֹלָה רְגֵל עָנּוּ.

¹ בעת החטיפות והגירושים מגטו וילנה לפונאר הסתירה יאנובה בארטשביץ' את אברהם סוצקבר במרתף ביתה והצילה את חייו.

נַעֲלֶךְ הַחֹרֶקֶת בְּשֶׁלֶג — זֶה קוֹל לְבָבִי
וּמְכַר בְּכַנְיָסָה לְמִרְתֵּף שֶׁפָּרַק אֶת הָעֵל.
שׁוֹב תְּבִיאֵי חֶלֶב וּפְרוֹסָה וּלְבַסּוֹף תִּצְטַלְבִּי.
עֲפְרוֹן, הַתְּכַוֵּן: אֲנִי שׁוֹב מְסַפֵּר אֶת הַכֹּל.

1980

*

יֹרְשֵׁי הַלֵּא-נוֹלָד, נִפְיֵר: נְעִים מְאוֹד
(זֶה לֹא נֹדַע וְלֹא עָלָה עַל דַּעַת עוֹד).
בְּתוֹךְ מְאָה שָׁנָה, אוֹ אֶלֶף, אוֹ כַּמָּה
שְׁלֹא יִהְיֶה, שְׁחַק! הָאוֹר עַל הַבְּמָה.

קִשָּׁה לְהֶאֱמִין, אֵךְ שְׁנִינּוּ כֵּה דוּמִים.
קִשָּׁה לְהֶאֱמִין: הַפְּרֵתִי אֶת עֲצָמִים!
אֲתָה אֲנִי בְּתוֹךְ אֶפּוֹר, זֶה תִּפְקִידִי,
וּבֵת קוֹלִי תוֹעָה אֶלֶיךָ לֹא בְּכָדִי.

עַד כְּלוֹת רוּחִי כְּתַבְתִּי לוֹ מוֹפֵעַ מִפְּלִיא.
יֹרְשֵׁי הַלֵּא-נוֹלָד, שְׁחַק אֶת סֵךְ-כְּלִי.
גּוֹפִי חֲתוּם בְּפִקֵּק שְׁקִיעָה, הוֹסֵט מָסַךְ,
הָאוֹר נִדְלַק, וְכֹל חַיִּי עוֹבְרִים בְּסֶךְ,

וּשְׁנוֹת חַיִּי חַיּוֹת שְׁנִית עַל הַבְּמָה,
בְּעוֹד מְאָה, אוֹ אֶלֶף, לֹא חָשׁוּב כַּמָּה,
חַיּוֹת בְּעִיר חֲרָבוֹת, בְּאֲמֻצֵּעַ תֵּל שְׁמָמָה,
אוּלָּם חָשׁוּף, אֵךְ אוֹר מְאִיר אֶת הַבְּמָה.

1981

*

זֶה זְכוֹרֹן הַכְּרוֹת עִם זָאב: בּוֹדְאֵי מִשְׁגָּע,
הַנּוֹדֵד לְבָדוּ בְּלֵילוֹת שֶׁל סוּפָה, שֶׁשְׁלָגָה
כָּבֵר גְּבוּהָ אֶפְלוּ יוֹתֵר מִצְמָרוֹת אֲשׁוּחִים —
כִּךְ חֲשַׁבְתִּי כָּבֵר אֹז, לְפָנָיו, בְּפָגִישָׁה בְּדָרְכִים.

כְּלִיל אָדָם. בִּטְפָרְיוֹ נִתְחִים לִילִיִּים. הוּא כּוֹעֵס
לְמֵרָאָה, מְנַצֵּץ, וּלְבִסוּף אֶת דְּרָכֵי מַפְלָס.
וְאֲנִי מִשְׁלָם בְּאוֹתָהּ הַמַּחְוָה, אֲבָל הוּא
כָּבֵר רָאָה כְּנֵרָאָה אֲנָשִׁים נְדִיבִים שְׁעוּלוּ.

לְשׁוֹנוֹ מֵרְתִיחָה אֶת חֵלֶב הַשְּׁלָגִים, וְכָבוֹת
גְּחִלִּים. הוּא בּוֹחֵן וְקוֹרֵא בְּרֵאשֵׁי מַחְשָׁבוֹת,
וְנִמְשָׁךְ וְעוֹבֵר רַק שְׂבֵב רִגַע, שְׂבֵב רִגַע אֶחָד —
הַמַּבְטֵשׁ שְׂבִינֵינוּ נוֹתֵר עוֹד נִרְעֵשׁ וְנִפְחָד.

וְכִשְׁעִין בְּעֵין נוֹתֵרֵנוּ, זְרוּיִים בְּשְׁלָגִים,
גַּם אֲנִי כָּבֵר יְכַלְתִּי לְקַרֵּא בְּעֵינָיו הַגִּיגִים:
בְּנֶ-אָדָם, אֵל תִּשְׁכַּח מִי אֶתָּה, כִּי אֲנִי בְּנֶ-חַיָּה —
וְעוֹד לֹא הִתְגַּשְׁמָה עַד הַיּוֹם נְבוֹאָת יִשְׁעִיָּהּ.

1982

*

חֲיִינוּ הֵם מִשְׁחָק בְּחֵרוּזִים שְׁחָרִים
וְלִבְנִים: לֵילוֹת, יָמִים. מִזְמַן חָרַז
אוֹתָם הַשֵּׁד, וְהֵם מְכִים בְּסַנּוּרִים.
הַחוּט נִקְרַע, וְאֲנִי מִשְׁלָמִים כָּבֵר אֹז.

ומה עושים החרוזים באחרית?
הם לא מתגלגלים לשוא. יש עוד חוטים,
ברוך השד, והוא חורז אותם בברית,
או חתנה — אכזר, טבעי — אבל מתאים.

ובכל זאת, בנפשנו יש דבר מה; בכל
כוחו — הוא כמו דוד לפני גלית בטנק —
רוצה להלחם בשר וגם יכול
לו עד שאין בשר אף לא מתם קטן.

ואז, בלבה כל זמננו מכסה.
כוכב הופך פנדק בדרך לא נודע.
אדם חדש — חנה ישוב ויעשה
ובן-שניהם יוכל לחיות עד לא ידע.

1984

*

אני רוצה למצא ישות שלישית
מעל חיים ומות; יש ניש
בין שני קטבים עוד יש ישות ראשית,
מעל אשה ואיש. איני חושש

כי יש ישות כזאת, וזו עבדה:
ריחה בגשם מתפשט היטב,
אך אין למצא בספר את סודה,
אלא בספר שאתה כותב.

אלא אם תלחם, באבן צר
פתאום שוב יתעורר במעין,

בענג וצמא, רצון ליצר —
מלים תשתינה מן המעין.
ואז אתה תראה ותשתומם,
פליאה גדולה של בראשית ברא:
חיים ומות היא בראה! שניהם
יבואו לשרתה כשהיא תקרא.

1984

פריז 1988

העיר פה הפוכה. אני נהר, ומגדלים,
בתים — הכל הפוך בי בקרקס. ורק גלים
של זכרון עולים, ורק בהם אני צופה,
שותה ערין יין וכותב בבית קפה.

מבין קירות קלופים כעור, טפטים בפריחה,
מגיח זוג, חתול וחתולה, מתוך גמחה.
ענן, זקנו כחל. ובדוכן, הבוקיניסט
חפש שוב ספר שלשם אף פעם לא הכניס.

תועה אחר קופץ מגשר בי. לאן? מתי?
שוקע מעילו אבל נותר באדוותי.
שוטרים הופכים לרכבות. נשמע כבר צלצולן.
בינתיים איש עוד לא יודע שזה פאול צלאן.

1989

שיר על לא כלום

נשאַר חלון. בלי קיר. ובלי זכוכית. בלי כלום.
ורק בזכרוני תמונה זו ממשיח:
חתוך ביהלום בקיר זכוכית לא-כלום,
חלון לאות חיים מקצה קומה ששית.

לאות שחי אני ויש לי כל לא-כלום
נרעדתי כי הרוח בא, השיב נפשי.
בגבה שש קומות, מולי, עומד לא-כלום.
אנחנו שנים. השטן הוא השלישי.

כמה זה מענג להיות ארון לא-כלום.
עם שחר, חלוני הלא-קנים מאיר.
מגבה שש קומות נופל אבק לא-כלום
ואין אוסף את האבק ואין מסתיר.

נשאַר חלון. בלי קיר. ובלי זכוכית. בלי כלום.
ובית וחלון יש רק בזכרוני.
מגבה שש קומות אני רואה: לא-כלום
תוקף אותי בספינו האימתני.

1990

קירות רועדים (א')

חלון פתוח.
שמש מטיל בטל.
הלילה נעלם לי הרחוב שלי
וזכר לא נותר לאיש ולבתים.

הגם במחשבות התחילו להתל? זה קצת מפליא.

נדאי גנב-יקום חולל כאן להטים
ובחצי שנה גנב
את הרחוב
ובעולם מוזר,
אחר, אתו אבר.
עכשו, כשאין לי בית,
יש לי חוב:
לשוב לשם
לבנות רחוב חדש לבר.

אשרי

אשרי שעוד אני עצמי, ולא כבול
לאלה שאף פעם לא יהיו קרואים.
אשרי שעוד ביני וביניהם יש גבול
של תנינים, ויחד לא נראה חיים.

אשרי שעוד נותר לי פרק תהלים
וסבא חי בי, את חייו אני משלים.
אשרי שהזכר אינו אלא אני,
ועל עמוד תליה תלוי כבר תליני.

נשארנו מעטים
לפריידקה¹

נשארנו קצת, מעט ונדחים –
אחד ושנים, בלי שום עין רעה –
אכל נשארנו שנינו נסיכים
ואין לנעורינו רפואה.

עוד בנו חי מאז הלא מכאן,
סגל, כלו נאה, ראשו הוא כמו
לילה, בתוך ענפי הטל מרפן
ובשמשוה נשקף הוא לעצמו.

מדליות כסף הן השערות,
אדון רחוק חלקן למיחלים.
מעל שכמינו הן נושרות, נושרות
ואפורן נושם כגחלים.

1995

---

¹ פרידה, המכונה "פריידקה", היא רעייתו של המשורר.